УДК 321; 355; 02 (422)

Олександр Петрович Дюзь-Крятченко *(канд. військ. наук, доцент, начальник кафедри)*
Едуард Михайлович Лисицин *(канд. військ. наук, доцент, професор кафедри)*
Володимир Павлович Грищенко *(канд. військ. наук, доцент, професор кафедри)*

Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, Київ

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНФЛІКТУ В УМОВАХ РЕАЛЬНОЇ ЗАГРОЗИ ЙОГО ВИНИКНЕННЯ

Змістом статті є спроба поглибити наше розуміння питання про те, які дії є доцільними для Збройних Сил в умовах передконфліктної і конфліктної внутрішньодержавної обстановки. Йдеться про доцільність тих дій, які забезпечать безумовне виконання Збройними Силами, як інструменту державної політики, своїх завдань згідно з Конституцією й іншими законами держави. Хід подій в лютому-березні 2014 року показує, що боротьба за контроль над силовими структурами (на початку конфлікту – над структурами правопорядку, а далі – й над Збройними Силами) планується і ведеться, а з плином часу, може загострюватися. Тож з усією очевидністю постає як життєво важливе завдання захисту і удосконалення механізмів підтримки бойової готовності силових структур в громадянському конфлікті, в тому числі й захисту самих захисників Закону – командування, особового складу частин і підрозділів силових структур.

Вимальовуються два сценарії такого, який може бути спланований і втілений в життя, впливу протесних сил на Збройні Сили. Перший сценарій полягає в "розкладенні" бойового духу особового складу частин і підрозділів Збройних Сил, перетягування Збройних Сил на свій бік і подальше використання їх же для успішного завершення внутрішнього заколоту з досягненням мети внутрішніх дій без втручання збройних угруповань із-за кордону. Другий сценарій спирається на таке, що заздалегідь планується, розширення конфлікту за рахунок етнотериторіальної суперечки з наступним вторгненням збройного угруповання із-за кордону. Задля успіху зазначеної акції також попередньо проводяться заходи зниження бойового духу особового складу частин і підрозділів Збройних Сил.

Отже виникає необхідність розширення змісту категорії запобігання. Досі, вкладаючи в це поняття смисл "завчасне відвертання або усунення воєнних конфліктів", ми мали на увазі, що його причиною є виникнення зовнішньої загрози, причому воєнного характеру, яка зачіпає один чи декілька національних інтересів стосовно держави. Поглиблений аналіз подій, які в період "майдану" відбулися в Україні, через призму західних технологій дій заради повалення законних урядів держав (в тому числі і тих, що зкомпроментували себе), змушує нас розповсюдити проведення заходів запобігання також і на випадки внутрішніх загроз стосовно Збройних Сил держави, які генеруються як насильницьким, так і ненасильницьким конфліктом, ще до введення надзвичайного стану і супроводжують весь хід конфлікту.

Ключові слова: *конфлікт, запобігання, загроза*.

За оцінками експертів, українська політична криза 2013-2014 років, маючи фундаментом глибоке розчарування народу "успіхами" законно обраного уряду держави, розвивається за класичними технологіями ненасильницьких дій заради повалення і передчасної заміни цього уряду.

Змістом цієї статті є, однак, не аналіз політичних та біляполітичних подій в країні, а спроба поглибити наше розуміння питання про те, які дії є доцільними для Збройних Сил в умовах передконфліктної і конфліктної обстановки. Йдеться про доцільність саме тих дій, які забезпечать безумовне виконання Збройними Силами, як інструменту державної політики, своїх завдань згідно з Конституцією й іншими законами держави. Адже будь-яка значуща держава не може жити і розвиватися як суверенна і незалежна без збройних сил.

Реальні події конфлікту 2013-2014 років підтвердили досвід ненасильницьких конфліктів в інших країнах, про те, що силові органи держави навіть в такому конфлікті здатні і мають зберігати та проявити свої стабілізуючі можливості щодо впровадження і підтримання громадського порядку та, зрозуміло, забезпечення територіальної цілісності і суверенності держави. Тому боротьба за контроль над силовими структурами (на початку конфлікту – над структурами правопорядку, а далі – й над Збройними Силами) напевно була спланована і велася, та з плином часу, могла загострюватися. Серед знаменитих "198 методів ненасильницьких дій" Джіна Шарпа займають своє місце і "братання з солдатами", і "непокора армії і поліції", і "військовий заколот: відмова поліції або армії підкорятися наказам. В крайніх випадках може спричинити за собою одиничне або масове дезертирство".

Отже недарма на американо-українських переговорах в лютому 2014 року американською стороною була висловлена вимога передати українській опозиції (мається на увазі українська політична сила, на яку "ставлять" США) частину контролю над силовими структурами держави. Тож з усією очевидністю постає як життєво важливе *завдання захисту і удосконалення механізмів підтримки бойової готовності силових*

структур в громадянському конфлікті, в тому числі й захисту самих захисників Закону – командування, особового складу частин і підрозділів силових структур.

Зазначені механізми підтримки бойової готовності силових структур в громадянському конфлікті мають функціонувати як в правоохоронних органах, так і в Збройних Силах, а, враховуючи значною мірою турбулентний характер нашого внутрішньополітичного життя, – і в "спокійний час", і в періоди конфліктів.

Чому ми поширюємо наші міркування на Збройні Сили, не обмежуючись правоохоронними органами?

Тому що нинішня криза 2013 – 2014 років (й інші, якщо вони відбудуться і будуть проводитися за форматом ненасильницьких дій) тільки на перший погляд здається (здаватимуться) чисто внутрішньою кризою, чому обсяг можливої участі в ній Збройних Сил не може перевищити того порівняно невеликого переліку заходів, які визначено Законом України 2000 року "Про правовий режим надзвичайного стану". В дійсності ж зазначена криза з самого початку задумувалася за кордоном, планувалася за кордоном з опорою на вже "засвічені" в українській політиці лояльні Заходу політичні угруповання, і значною мірою фінансується із-за кордону. Суверенну державу Україну буквально зґвалтували своїми візитами, вимогами, порадами та умовами емісари із Європейського Союзу, Вашингтону і Москви. На суверенну державу Україну чиниться дипломатичний, економічний, політичний, моральний тиск. В хід пущена ідея розчленування України в різних варіантах, в тому числі покритий пилом проект федералізації нашої держави. Складається враження, що Україна оточена зграєю голодних псів, які мріють якщо не проковтнути все, то хоча б відірвати шматок. І, незважаючи на те, що, зазначена внутрішня криза визрівала за внутрішніми об'єктивними умовами, серед яких – майже тотальна корупція і беззаконня, для нас є очевидним, що Внутрішній конфлікт "Майдан – 2013, 2014" вагітний зовнішнім конфліктом.

Якщо цей конфлікт буде поширюватися, є ймовірність, що "хмизу в багаття" стануть підкладати не тільки зовнішні його конструктори, але й наші сусіди, які мають історичні етнотериторіальні питання до України. Тоді до складових конфлікту приєднається етнотериторіальний компонент. А від повстання української етнічної меншини до втручання в конфлікт держави-сусіда, для якої повсталий етнос є титульним, один крок. Отже конфлікт "Майдан – 2013, 2014" правильніше було би назвати "Майданом – 2013, 2014 з Домокловим мечем зовнішнього конфлікту".

Вимальовуються два сценарії такого, який може бути спланований і втілений в життя, впливу протесних сил на Збройні Сили. Перший сценарій полягає в "розкладенні" бойового духу особового складу частин і підрозділів Збройних Сил, перетягування Збройних Сил на свій бік і подальше використання їх же для успішного завершення внутрішнього заколоту з досягненням мети внутрішніх дій без втручання збройних угруповань із-за кордону. Другий сценарій спирається на таке, що заздалегідь планується розширення конфлікту за рахунок етнотериторіальної суперечки з наступним вторгненням збройного угруповання із-за кордону. Задля успіху зазначеної акції також попередньо проводяться заходи зниження бойового духу особового складу частин і підрозділів Збройних Сил. Всі ці дії будуть проводитися у вигляді спецоперацій або на тлі спецоперацій. Не виключаються локальні збройні сутички, диверсії, замахи на вбивство, викрадення людей і т. ін. для створення і поглиблення відчуття хаосу і некерованості в країні.

Наведені міркування приводять нас до думки про необхідність розширення змісту категорії *запобігання.* Досі, вкладаючи в це поняття смисл *"завчасне відвертання* або *усунення воєнних конфліктів"*, ми мали на увазі, що його причиною є виникнення зовнішньої загрози, причому воєнного характеру, яка зачіпає один чи декілька національних інтересів стосовно держави. Поглиблений аналіз подій, які в період "майдану" відбулися в Україні, через призму західних технологій дій заради повалення законних урядів держав (в тому числі і тих, що зкомпроментували себе), змушує нас розповсюдити проведення заходів запобігання також і на випадки внутрішніх загроз стосовно Збройних Сил держави, які генеруються як насильницьким, так і ненасильницьким конфліктом ще до введення надзвичайного стану і супроводжують весь хід конфлікту. І хоча головним силовим гравцем з боку держави з самого початку внутрішнього конфлікту є правоохоронні органи, Збройні Сили держави мають приступити до дій разом з ними, плануючи і проводячи свої заходи з захисту і удосконалення механізмів підтримки бойової готовності в умовах внутрішнього насильницького чи ненасильницького конфлікту. Це і є запобігання в умовах внутрішнього конфлікту.

Маємо на увазі, що звертаючись до умов внутрішнього конфлікту, ми давали опис *ситуативного, а не постійного* комплексу запобіжних дій, адже потреба в цих діях обумовлюється виникненням внутрішньої конфліктної *ситуації*. Також очевидно, що будь-який ситуативний комплекс заходів з запобігання є додатковим до постійного.

Логіку ситуативних дій із запобігання будемо базувати на такому чисельному показнику, як *ймовірність виникнення загрози.* На сьогоднішній день не існує розвинутого математичного апарату для точного визначення цього показника. Задачу визначення *ймовірності виникнення загрози* мають вирішувати спеціалісти-експерти із розвідувально-аналітичних органів держави, спираючись на відповідні математичні методи. Очевидно цією справою не мають займатися випадкові фахівці. Доцільно мати у відповідних органах держави, в тому числі в міністерстві оборони, спеціально призначені підрозділи, причому спеціалісти із таких підрозділів різновідомчого підпорядкування мають володіти можливістю в певних випадках з'ясовувати між собою свої оцінки під головуванням, наприклад, РНБО. Мають бути також унормовані права спеціалістів зазначених

органів на незалежність своїх оцінок і запобіжники тиску на них з метою змінити зроблені оцінки.

Тепер сформулюємо логіку ситуативних дій із запобігання. Вона є такою:

Перша ситуація. Немає для держави ані реальних воєнних загроз національним інтересам, ані викликів воєнного характеру. В країні не відбувається конфлікту, в тому числі ненасильницького характеру, метою якого є державний переворот. Потенційних воєнних загроз може бути безліч. У такому випадку система держав субрегіону (регіону і т. ін.) знаходиться в стані урівноваженості сил, потреб, вимог.

Цей стан для держави розглядаємо як *спокійний*. Його узагальнена характеристика: *ймовірності виникнення реальної воєнної загрози і загрози в зв'язку з діями внутрішніх сил, в тому числі ненасильницькими, проти держави та її Збройних Сил – нульові*. В такій ситуації немає потреби в проведенні ситуативних заходів із запобігання.

Абсолютно доцільним є проведення безперервного моніторингу ситуації, причому, чим більше потенційних воєнних загроз і чим вони вагоміші, а також чим більш нестабільна ситуація в державі, тим більш поглибленим має бути відстеження обстановки.

Друга ситуація. Якщо за даними моніторингу внаслідок якихось дій держави-партнера чи декількох держав-партнерів, чи заворушень всередині держави, які, однак, не переросли у конфлікт, порушується стан рівноваги, то в системі держав субрегіону (регіону і т. д.) виникає ситуація, якій відповідає *напружений* стан для держави. Його узагальнена характеристика: по крайній мірі одна із двох *ймовірностей – виникнення реальної воєнної загрози або загрози в зв'язку з діями внутрішніх сил, в тому числі ненасильницькими, проти держави та її Збройних Сил перевищує нуль, але менша одиниці.*

В такій ситуації обстановка потребує проведення ситуативних заходів із запобігання по відношенню або до ймовірного агресора або до внутрішніх деструктивних сил, або до обох разом. Йдеться про запобігання діям деструктивних сил з метою зберігання бойової готовності Збройних Сил, які в той же час остаються поза політикою.

Третя ситуація. Зростання *ймовірності виникнення реальної (зовнішньої) воєнної загрози для держави* і досягнення нею значення *одиниця* є підставою для переходу Збройних Сил до дій зі стримування можливого (зовнішнього) агресора.

Досягнення *ймовірністю виникнення реальної (внутрішньої) загрози значення одиниця* визначає визрівання обстановки до такого стану, коли стає законним перехід Збройних Сил (згідно з Конституцією України за рішенням Президента держави і Верховної Ради) до дій за умовами надзвичайного стану.

Відповідно зазначеній логіці всі доцільні заходи з запобігання за змістом і цілеспрямованістю можуть бути поділені на дві групи. Перша група – це заходи, які спрямовані проти можливої зовнішньої агресії, друга група – це заходи, спрямовані проти внутрішніх деструктивних сил. Основні заходи першої групи включають таке:

забезпечення вищого воєнно-політичного керівництва держави поглибленою розвідувально-аналітичною інформацією щодо воєнно-політичної обстановки та тенденцій їх розвитку;

проведення заходів з підготовки до локалізації району такого назріваючого збройного конфлікту;

виконання дій в інтересах підсилення охорони державного кордону, важливих воєнних об'єктів, захисту повітряного простору держави в відповідних районах території країни;

участь у спеціальних операціях разом із збройними формуваннями інших силових структур;

участь в державних інформаційних операціях;

підготовка умов для розгортання та застосування військових формувань Збройних Сил на випадок їх втягнення у конфлікт;

завчасне оперативне облаштування районів можливих дій військових формувань Збройних Сил, накопичення і підтримання мобілізаційних ресурсів, запасів матеріальних засобів для проведення операцій;

підготовка до своєчасного переведення військ (сил) в підвищені ступені бойової готовності, проведення оперативного та мобілізаційного розгортання.

Що стосується таких заходів із запобігання, які виконуються Збройними Силами в умовах загроз внутрішнього характеру, генерованих внутрішнім конфліктом, якого розв'язано з метою повалення законно обраного уряду країни, в тому числі й ненасильницькими методами, то зазначені заходи носитимуть комплексний характер, але в першу чергу зусилля треба зосереджувати в сфері психологічно-пропагандистській.

Йдеться про сукупність заходів, метою яких є недопущення порушення стану "поза політикою", перетягування протестуючими на свій бік, або хоча б "розкладення" бойового духу особового складу частин і підрозділів Збройних Сил. Специфіка цих заходів криється у професійно сконструйованій комплексній, такої, що не суперечить суспільній думці суміші пропагандистського і психологічного впливу. Організацію і проведення зазначених заходів треба покласти на спеціальний психолого-пропагандистський орган Збройних Сил, оснащений високотехнологічними інформаційними засобами. Зазначений орган має бути здатним професійно і технічно готувати і використовувати в будь яких масштабах – від маленького підрозділу до всієї країни інформаційно-пропагандистські матеріали. Збройні Сили не мають органу з такими можливостями, треба його створювати, причому, підкреслимо, не тільки як складову армійських органів виховної роботи, але і як складову загальнодержавної інформаційної мережі, потреба в якій давно назріла.

Література

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. **2. "198 methods** of non violent action" from The Politics of Nonviolent Action by Gene Sharp Boston, Porter Sargent, 1973.

О ПРОБЛЕМЕ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ ВНУТРЕННЕГО КОНФЛИКТА В УСЛОВИЯХ РЕАЛЬНОЙ УГРОЗЫ ЕГО ВОЗНИКНОВЕНИЯ

Александр Петрович Дюзь-Крятченко *(канд. воен. наук, доцент, начальник кафедры)*
Эдуард Михайлович Лисицин *(канд. воен. наук, доцент, профессор кафедры)*
Владимир Павлович Грищенко *(канд. воен. наук, доцент, профессор кафедры)*

Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховского, Киев

Содержанием статьи является попытка углубить наше понимание вопроса о том, какие действия являются целесообразными для Вооруженных Сил в условиях предконфликтной и конфликтной внутригосударственной обстановки. Идет речь о целесообразности тех действий, которые обеспечат безусловное выполнение Вооруженными Силами, как инструментом государственной политики, своих заданий согласно Конституции и другим законам государства. Ход событий в феврале-марте 2014 года показывает, что борьба за контроль над силовыми структурами (в начале конфликта - над структурами правопорядка, а далее - и над Вооруженными Силами) планируется и ведется, и с течением времени, может обостряться. Поэтому со всей очевидностью проявляет себя как жизненно важное задание защиты и усовершенствование механизмов поддержки боевой готовности силовых структур в гражданском конфликте, в том числе и защиты самих защитников Закона - командования, личного состава частей и подразделений силовых структур.

Вырисовываются два сценария возможного влияния протестных сил на Вооруженные Силы. Первый сценарий заключается в "разложении" боевого духа личного состава частей и подразделений Вооруженных Сил, перетягивания Вооруженных Сил на свою сторону и последующее использование их же для успешного завершения внутреннего мятежа с достижением цели внутренних действий без вмешательства вооруженных группировок из-за границы. Второй сценарий опирается на предварительно спланированное расширение конфликта за счет этнотерриториальной коллизии с последующим вторжением вооруженной группировки из-за границы. Ради успеха отмеченной акции также предварительно проводятся мероприятия, имеющие целью снижение боевого духа личного состава частей и подразделений Вооруженных Сил.

Отсюда возникает необходимость расширения содержания категории "предотвращение". До сих пор, вкладывая в это понятие смысл "заблаговременное предотвращение или разрешение военных конфликтов", мы имели в виду, что его причиной является возникновение внешней угрозы, причем военного характера, которая затрагивает один или несколько национальных интересов по отношению к государству. Углубленный анализ событий, которые в период "майдана- 2014" состоялись в Украине, через призму западных технологий действий ради свержения законных правительств государств (в том числе и тех, что скомпрометировали себя), вынуждает нас распространить проведение мероприятий предотвращения также и на случаи внутренних угроз по отношению к Вооруженным Силам государства, которые генерируются как насильственным, так и ненасильственным конфликтом, еще до введения чрезвычайного положения и сопровождают весь ход конфликта.

Ключевые слова: *конфликт, предотвращение, угроза.*

ON THE PREVENTION PROBLEM OF THE INTERNAL CONFLICT UNDER THE REAL THREAT OF ITS ORIGIN

Olexander Duz-Kriatchenko *(Candidate of Military Sciences, Associate Professor, Chief of a Department)*
Edward Lisitsin *(Candidate of Military Sciences, Associate Professor, Professor of a Department)*
Volodymyr Gryschenko *(Candidate of Military Sciences, Associate Professor, Professor of a Department)*

National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovsky, Kyiv

This article is an attempt to deepen our understanding the question what actions are expedient for Military Powers in the conditions of pre-conflict and conflict domestic situation. There is the question about expedience of those actions which will provide absolute implementation by Military Powers, as an instrument of state policy, the tasks pursuant to Constitution and other laws of the state. The events in February-March, 2014 shows that the fight for the control above power structures (at the beginning of conflict - above the structures of law and order, and farther - above Military Powers) is planned and conducted, and with the flow of time, can become sharp. Therefore with all evidence gets up as vitally important task the defence and improvement of mechanisms of support of alertness the power structures in a civil conflict, including defence of defenders of Law - command, personnel of power units.

Two scenarios influence of protest forces on Military Powers can be planned and incarnate in the life. The first scenario consists in "decomposition" of Powers on the protest forces side and subsequent use of them for successful completion of internal revolt with achievement of purpose of internal actions without intervention the armed groupments from abroad. The second scenario leans against to a preliminary planned, expansion of conflict due to an ethnoteritorial dispute with a next encroachment of the armed groupment from abroad. For the sake of success of the noted action also preliminary the measures of decline the personnel competitive spirit of Military Powers are conducted.

Consequently there is the necessity of expansion of maintenance of category "prevention". Until now, inlaying in this notion the sense the "done early prevent or removal of armed conflict", we meant that its reason is the external threat which touches one or a few national interests in relation to the state. Deep analysis the events of "maidan", took place now in Ukraine, through the prism of western technologies of actions for the sake of overthrow of legal governments of the states, forces us to spread conducting the measures of prevention also on the cases of internal threats in relation to Military Powers of the state, which are generated by both violent and unviolent conflict, yet to introduction of the extraordinary being and accompany all motion of conflict.

Key words: *conflict, prevention, threat.*